ARREST VAN HET HOF (TWEEDE KAMER)
VAN 31 MEI 1979 [1]

Francis Woehrling
tegen Commissie van de Europese Gemeenschappen

„Schooltoelage"

Zaak 164/78

FRANCIS WOEHRLING, ambtenaar bij de Commissie van de Europese Gemeenschappen, wonende te Overijse, Boslaan 39, ten deze bijgestaan en vertegenwoordigd door G. Vandersanden, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van E. Arendt, advocaat aldaar, rue Philippe II, 34 B IV,

verzoeker,

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, ten deze vertegenwoordigd door. A. Van Solinge, lid van haar juridische dienst, als gemachtigde, bijgestaan door D. Jacob, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij M. Cervino, Bâtiment Jean Monnet,

verweerster,

betreffende een verzoek tot nietigverklaring van het stilzwijgend genomen besluit van de Commissie tot afwijzing van het verzoek om toekenning van een verdubbeling van de maximum schooltoelage voor de zoon van verzoeker,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Tweede Kamer)

samengesteld als volgt: Mackenzie Stuart, kamerpresident, P. Pescatore en A. Touffait, rechters,

advocaat-generaal: G. Reischl
griffier: A. Van Houtte

het navolgende

1 — Procestaal: Frans.

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de conclusies, middelen en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

Verzoeker, hoofdadministrateur bij de Commissie, met standplaats Brussel, heeft een zoon die op 11 november 1970 te Washington DC is geboren. Dit kind was tijdens het schooljaar 1976/1977 ingeschreven in de eerste klas lagere school van de Europese school te Woluwe bij de Engelse afdeling, dit omdat Engels zijn hoofdtaal is; zijn moeder is namelijk Amerikaanse.

Tijdens dit schooljaar traden moeilijkheden aan de dag, die de leiding van de Europese school ertoe hebben gebracht te vragen het kind psychiatrische hulp te verlenen. Verzoeker heeft zich hiertoe gewend tot dokter de Coninck, die Engels spreekt. In de tweede plaats werd een revalidatie van de fijne motoriek aanbevolen, daar een deel van de problemen voortkwamen uit schrijfmoeilijkheden van het kind. Deze revalidatie werd aan mevr. Schmitz toevertrouwd.

Dokter de Coninck, mevr. Schmitz en mevr. Kahn, de psychologe van de Europese school, hebben het echtpaar Woehrling afgeraden hun zoon opnieuw in het eerste jaar in te schrijven (advies van de onderwijzeres van het kind), en met klem gewezen op de noodzaak het kind op een school met kleinere klassen te plaatsen waar de moeilijkheden om het kind te „motiveren", gemakkelijker zouden kunnen worden overwonnen.

Er werd een bijeenkomst belegd met mevr. Kahn, de directeur van de Europese school en de onderwijzeres van het kind, tijdens welke men tot de conclusie schijnt te zijn gekomen dat de Europese school niet in staat was het kind een aan zijn problemen aangepast onderwijs te bieden. Dientengevolge heeft verzoeker voor het schooljaar 1977/1978 voor zijn zoon een andere school gezocht, de „British Primary School" te Elsene, een kleine school met niet meer dan 20 leerlingen per klas. De kosten van dit onderricht zijn hoog: bijna BFR 65 000 schoolgeld, buiten de schoolkosten die normaal door de ouders worden gedragen.

Bij brief van 19 juli 1977 vroeg verzoeker aan het hoofd van de afdeling „individuele rechten en voorrechten" om verdubbeling van de maximum schooltoelage, overeenkomstig artikel 3, derde alinea, eerste streepje, van bijlage VII bij het Ambtenarenstatuut, dat in de destijds geldende versie luidde als volgt:

„Het in de eerste alinea genoemde maximum [dat wil zeggen maandelijkse maximumtoelage voor ieder ten laste van de ambtenaar komend kind dat regelmatig dagonderwijs volgt bij een onderwijsinstelling] wordt verdubbeld voor:

— de ambtenaar wiens standplaats ten minste 50 km verwijderd is van een Europese school of een onderwijsinstelling waar onderricht in zijn taal

wordt gegeven op voorwaarde dat het kind metterdaad een onderwijsinstelling op ten minste 50 km afstand van de standplaats bezoekt".

Deze bepaling moet worden gelezen in samenhang met artikel 4, lid 5, van de „Algemene uitvoeringsbepalingen inzake de schooltoelage" (gepubliceerd in Mededelingen van de administratie, nr. 153 van 2 mei 1977), dat luidt als volgt:

„5. De ambtenaar heeft op overlegging van bewijsstukken recht op vergoeding van de in artikel 3 (van bijlage VII bij het Statuut) genoemde kosten tot een maximumbedrag dat gelijk is aan het dubbele van het in de eerste alinea van artikel 3 van bijlage VII van het Statuut genoemde maximumbedrag, wanneer zijn standplaats ten minste 50 km verwijderd is van hetzij een Europese school, hetzij een onderwijsinstelling waar onderricht in zijn taal wordt gegeven, die het kind bezoekt om dwingende en behoorlijk gemotiveerde pedagogische redenen".

Op 11 oktober 1977 werd het verzoek afgewezen met de motivering dat de standplaats van verzoeker (Brussel) niet ten minste 50 km verwijderd was van een Europese school, dan wel van de door het kind bezochte instelling.

Op 6 januari 1978 diende verzoeker bij het tot aanstelling bevoegde gezag een klacht in overeenkomstig artikel 90, lid 2 van het Statuut.

Daar een antwoord op deze klacht uitbleef, stelde verzoeker op 31 juli 1978 het onderhavige beroep in tot nietigverklaring van het stilzwijgend genomen besluit van de Commissie, om hem toekenning van een verdubbeling van de maximum schooltoelage voor zijn zoon te weigeren.

De schriftelijke procedure is normaal verlopen. Het Hof (Tweede Kamer) heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Conclusies van partijen

Verzoeker concludeert dat het den Hove behage:

„— het stilzwijgend genomen besluit van de Commissie tot afwijzing van zijn verzoek om verdubbeling van de maximum schooltoelage voor zijn kind Eric, nietig te verklaren,

— hem bij gevolg deze dubbele toelage toe te kennen,

— de Commissie in de kosten te veroordelen".

Verweerster concludeert tot verwerping van het beroep, met veroordeling van verzoeker in de kosten.

III — Middelen en argumenten van partijen

Verzoeker doet zijn beroep enerzijds steunen op een beweerde schending van een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur en anderzijds op een schending van het non-discriminatiebeginsel door de Commissie.

Hij stelt allereerst dat de algemene beginselen van behoorlijk bestuur behoren tot de algemene rechtsbeginselen die een integrerend deel vormen van het recht waarvan het Hof de eerbiediging heeft te verzekeren. Tot deze beginselen behoort met name het door de Nederlandse administratieve rechtspraak ontwikkelde zorg-

vuldigheidsbeginsel, krachtens hetwelk de administratie gehouden is alle bepalingen op grond waarvan inwilliging van een verzoek mogelijk zou zijn, in haar beschouwing te betrekken. In de zaak-Reinarz (Jurispr. 1971, blz. 379-387, m.n. blz. 386) heeft het Hof zelf een beroep van verzoeker op een „algemeen beginsel van behoorlijk bestuur", opgevat als middel om te toetsen of een bestuursorgaan in redelijkheid van zijn discretionaire bevoegdheid gebruik had gemaakt, toegelaten.

Hiervan uitgaande, ontwikkelt verzoeker de stelling dat op administratief niveau de primaire vraag in casu is, of de onderwijsinstelling waar hij zijn kind heeft moeten plaatsen, werkelijk geschikt is voor de noodzakelijke revalidatie van het kind. Dit is volgens verzoeker overigens ook de betekenis van artikel 4, lid 5, van de Algemene uitvoeringsbepalingen, waarbij artikel 3, derde alinea, van bijlage VII bij het Statuut is uitgebreid met de voorwaarde dat het kind de onderwijsinstelling moet bezoeken „om dwingende en behoorlijk gemotiveerde pedagogische redenen". De voorwaarde met betrekking tot de afstand gaat dus pas een rol spelen wanneer het kind naar een andere onderwijsinstelling dan de Europese school wordt gestuurd om redenen die geen verband houden met zijn psycho-pedagogische toestand. Met andere woorden: de voorwaarde betreffende de bijzondere pedagogische behoeften is een alternatieve voorwaarde (de andere voorwaarde is die van de afstand), en geen cumulatieve voorwaarde voor toekenning van een verdubbeling van de maximum schooltoelage.

In deze zin schijnen de gemeenschapsinstellingen, in een geest van billijkheid en sociale rechtvaardigheid, de onderhavige bepalingen trouwens ook te hebben toegepast in gevallen waar zich moeilijkheden zouden kunnen voordoen. Zo heeft de Commissie bij voorbeeld onder de werking van het oude artikel 3 van bijlage VII bij het Statuut na de aankomst van ambtenaren uit de nieuwe Lid-Staten te Brussel, aan deze ambtenaren ondanks het bestaan van een Europese school in hun standplaats, een verdubbeling van de maximum schooltoelage toegekend, op de enkele grond dat die school niet in staat was de kinderen van deze ambtenaren een opleiding te geven die met name wat het taalonderricht betreft, in de behoeften van deze kinderen voorzag. De Commissie heeft dit kunnen doen door het begrip „Europese school" te verruimen tot „geschikte Europese school". Een analoge oplossing ligt in het onderhavige geval voor de hand.

Bovendien, als men de redenering volgt dat de voorwaarde betreffende de afstand en die van de „behoorlijk gemotiveerde pedagogische redenen" met elkaar verbonden zijn, dan leidt dit tot discriminatie binnen de groep „bijzondere" kinderen, al naargelang de gekozen onderwijsinstelling meer of minder dan 50 km van de standplaats van de ambtenaar verwijderd ligt. Ook zou dit leiden tot discriminatie tussen enerzijds „bijzondere" Nederlands- en Franstalige kinderen (voor wie in de omgeving van Brussel gemakkelijk niet al te duur aangepast onderwijs te vinden is, waarvoor dekking door een dubbele schooltoelage niet noodzakelijk is) en anderzijds „bijzondere" kinderen die een andere taal spreken. Ten slotte zou er zelfs discriminatie zijn tussen de „normale" en de „bijzondere" kinderen, omdat alleen deze laat-

sten van de verdubbeling van de schooltoelage kunnen profiteren zodra aan de afstandsvoorwaarde is voldaan, terwijl de eersten nooit voor verdubbeling van die toelage in aanmerking zouden komen.

De *Commissie* analyseert in haar verweerschrift de drie soorten gezinstoelagen genoemd in artikel 67 van het Statuut — de kostwinnerstoelage, de kindertoelage en de toelage voor schoolgaande kinderen —, en stelt dat het voornaamste doel van het door het Statuut in het leven geroepen stelsel van gezinstoelagen is, bij te dragen in de totale kosten die door elk ten laste van een ambtenaar komend kind worden veroorzaakt, of het kind nu leerplichtig is of niet, of het nu „normaal" is dan wel geestelijk of lichamelijk gehandicapt, en of de bijdrage doorgaat totdat het kind de 26-jarige leeftijd heeft bereikt dan wel, in bepaalde gevallen, zonder leeftijdsgrens doorgaat wanneer het kind niet in staat is in zijn eigen behoeften te voorzien.

Met betrekking tot de door verzoeker opgeworpen middelen merkt de Commissie allereerst op, dat verzoeker de geldigheid van de bepalingen van het Statuut en van de uitvoeringsbepalingen tot regeling van de toekenning van een dubbele maximumuitkering niet met een beroep op artikel 184 EEG-Verdrag betwist.

Zelfs als men het bestaan en de gelijksoortigheid van de beginselen van behoorlijk bestuur, en met name van het daartoe behorende zorgvuldigheidsbeginsel waarop verzoeker een beroep doet, in het recht van de Lid-Staten als vaststaand aanneemt, kunnen deze beginselen niet leiden tot een uitlegging van een bepaling van het Statuut, die onverenigbaar is met de duidelijke tekst daarvan (zo ook de conclusie van advocaat-generaal Mayras in zaak 33/72, Gunnella, Jurispr. 1973, blz. 475 e.v., m.n. blz. 486).

In elk geval heeft verzoeker niet aangetoond dat dergelijke beginselen, waarvan het bestaan overigens niet in het door verzoeker aangehaalde arrest-Reinarz door het Hof is erkend, beginselen zijn die in de rechtstelsels van alle Lid-Staten te vinden zijn. Maar ook wanneer men het bestaan van deze beginselen aanvaardt, dan nog verhinderen de onderhavige, nauwkeurige bepalingen de administratie zich een discretionaire bevoegdheid aan te meten. Dat de afstandsvoorwaarde gebonden is aan die van de „dwingende deugdelijk gemotiveerde redenen" blijkt immers uit de duidelijke tekst van de te deze toepasselijke bepalingen.

De versie van artikel 3, derde alinea, eerste streepje, van bijlage VII bij het Statuut, die ten tijde van de toetreding van de nieuwe Lid-Staten gold, liet de Commissie de mogelijkheid om ambtenaren uit de nieuwe Lid-Staten tijdelijk een dubbele maximum schooltoelage toe te kennen, omdat de Europese school geen Engelse en Deense afdeling had. De huidige tekst van de bepaling laat de Commissie geen ruimte om het onderhavige verzoek in te willigen.

Met betrekking tot het middel, ontleend aan schending van het discriminatieverbod, stelt de Commissie dat het in bijlage VII bij het Statuut neergelegde afstandscriterium objectief van aard is. Het door verzoeker als voorbeeld gegeven grensgeval (vergelijking tussen de positie van een kind dat een instelling op 49 km afstand van de standplaats bezoekt, en een kind voor wie de instelling 51 km van de standplaats ligt) is niet zodanig dat het steun kan bieden aan de grief dat er tussen de „bijzondere" kinderen wordt ge-

discrimineerd naar gelang zij een instelling bezoeken die minder of meer dan 50 km van de standplaats is verwijderd. De andere grieven over discriminatie treffen evenmin doel.

Bij repliek zet *verzoeker* uiteen dat hij eerst zeer laat — eind mei 1978 — door de bevoegde diensten van de Commissie erop is gewezen dat er mogelijk een ander, geschikter middel was om het geval van zijn zoon op te lossen, namelijk de verdubbeling van de kindertoelage voorzien in artikel 67, lid 3, van het Statuut. Met het oog hierop is verzoekers zoon medisch onderzocht.

Maar hoe de beslissing van de Commissie in het kader van artikel 67, lid 3, van het Statuut ook zal uitvallen, verzoeker meent niettemin dat de schooltoelage een complementair karakter heeft ten opzichte van de kindertoelage. De schooltoelage neemt immers een bijzondere plaats in te midden van de andere gezinstoelagen; zij heeft enkel betrekking op de met het schoolbezoek verbonden kosten, maar moet dan ook zo worden berekend, dat de werkelijke kosten — waaronder de kosten die noodzakelijk zijn vanwege de gezondsheidstoestand van het kind — geheel worden gedekt, met als bovengrens het, eventueel verdubbelde, maximumbedrag.

De tekst van de litigieuze bepaling is niet zo duidelijk als verweerster wil doen voorkomen. Wanneer men de verdubbeling van de maximum schooltoelage uitsluitend laat afhangen van overwegingen betreffende de afstand, komt men in strijd zowel met het doel van de schooltoelage — het dekken van de totale door het schoolbezoek veroorzaakte kosten — als met de vaststellingsmethode van de hoogte van de toelage, die beoogt de werkelijke met het schoolbezoek verbonden kosten te dekken. Gegeven de onzekerheid over de strekking van artikel 3, derde alinea, eerste streepje, van bijlage VII bij het Statuut, dient het Hof de onderhavige bepaling uit te leggen in het licht van zijn rechtspraak en de algemene rechtsbeginselen, ten einde de „bedoeling van de wetgever" vast te stellen. Wat in deze beschouwing dient te worden betrokken, is dat de Europese school niet geschikt is, zodat men, voor wat het afstandscriterium betreft, ouders die hun kind op de Europese school plaatsen, en ouders die dat om deugdelijk gemotiveerde, dwingende pedagogische redenen niet kunnen doen, niet op dezelfde manier mag behandelen.

Het beginsel van behoorlijk bestuur waar verzoeker zich op beroept en waarvan het bestaan door verweerster wordt ontkend, is een van de bijzondere, tot de interne administratieve sfeer behorende, verschijningsvormen van het algemeen beginsel van het gewettigd vertrouwen, dat het Hof van Justitie herhaaldelijk heeft erkend, zowel in schade- als in nietigverklaringsprocedures. Verweerster heeft dit beginsel onvoldoende geëerbiedigd, doordat zij verzoeker niet op passende wijze en niet tijdig over het toelagestelsel van het Statuut heeft ingelicht.

Bij dupliek deelt de *Commissie* mee wat het resultaat is geweest van verzoekers aanvraag om toekenning van een dubbele kindertoelage: deze aanvraag is bij besluit van 22 november 1978 afgewezen. Verweerster handhaaft haar stelling, dat de bepalingen die de toekenning van de dubbele maximum schooltoelage regelen, duidelijk zijn en derhalve geen uitlegging behoeven.

Nu verzoeker heeft nagelaten de wettigheid van deze bepalingen op grond van artikel 184 EEG-Verdrag aan te vechten, kan niet worden toegestaan dat hij de wettigheid ervan indirect betwist door een uitlegging te verdedigen die lijnrecht tegen de duidelijke tekst van de bepalingen ingaat. De diensten van verweerster hebben het gewettigd vertrouwen van verzoeker nimmer geschonden, noch zich ooit jegens hem aan discriminatie schuldig gemaakt: zij hebben eenvoudig vastgesteld dat verzoeker niet voldeed aan de voorwaarden voor een dubbele maximum schooltoelage.

IV — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 22 maart 1979 zijn partijen in hun pleidooien gehoord.

Ter terechtzitting van 10 mei 1979 heeft de advocaat-generaal conclusie genomen.

In rechte

1 Het onderhavige beroep, ingesteld op 31 juli 1978, strekt tot nietigverklaring van het stilzwijgend genomen besluit van de Commissie tot afwijzing van een verzoek om een verdubbeling van de maximum schooltoelage voor verzoekers zoon op grond van artikel 3, derde alinea, eerste streepje, van bijlage VII van het Statuut.

2 Bij brief van 19 juli 1977 heeft verzoeker het hoofd van de afdeling „Bijzondere rechten en voorrechten" verzocht om verdubbeling van de schooltoelage met het oog op de door hem te maken extra onkosten vanwege de omstandigheid dat hij om dwingende pedagogische redenen genoodzaakt was zijn zoon van de Europese school, waar hij was ingeschreven, te nemen en hem een andere onderwijsinstelling te laten bezoeken, die beter aan de bijzondere pedagogische behoeften van het kind was aangepast.

3 Het verzoek werd op 11 oktober 1977 afgewezen, op grond dat niet was voldaan aan de voorwaarden van artikel 3, derde alinea, eerste streepje, van bijlage VII bij het Statuut, aangezien de standplaats van verzoeker (Brussel) niet ten minste 50 km verwijderd was van een Europese school dan wel van de door het kind bezochte instelling.

4 Toen de Commissie niet binnen de statutair voorgeschreven termijn had geantwoord op de door verzoeker op 6 januari 1978 krachtens artikel 90, lid 2 van het Statuut tegen dit besluit ingediende klacht, heeft verzoeker het onderhavige beroep ingesteld tegen het afwijzende besluit dat uit dit stilzwijgen voortvloeit.

5 Verzoeker doet zijn beroep steunen op twee middelen: ten eerste schending door de Commissie van een „beginsel van behoorlijk bestuur" en ten tweede schending van het non-discriminatiebeginsel.

6 Verzoeker stelt vooreerst dat de Commissie een „algemeen beginsel van behoorlijk bestuur" heeft geschonden door de litigieuze bepaling van het Statuut niet in de voor de justitiabele, in casu verzoeker gunstigste zin uit te leggen. Volgens verzoeker kan de onderhavige bepaling immers aldus worden uitgelegd, dat de daarin neergelegde voorwaarde met betrekking tot de afstand slechts een rol speelt wanneer het kind een andere onderwijsinstelling dan een Europese school bezoekt om redenen die geen verband houden met zijn psychopedagogische toestand. Nu in casu niet wordt betwist dat het besluit om verzoekers zoon bij een andere onderwijsinstelling dan een Europese school in te schrijven, is ingegeven door „dwingende pedagogische redenen", stelt verzoeker dat de Commissie, door haar weigering om zijn verzoek in te willigen, geen redelijk gebruik van haar discretionaire bevoegdheid heeft gemaakt.

7 In de tweede plaats stelt verzoeker dat de door de Commissie aan de litigieuze bepaling gegeven uitlegging tot discriminatie tussen kinderen leidt, naar gelang de gekozen onderwijsinstelling op meer of minder dan 50 km van de standplaats van de ambtenaar ligt.

8 Artikel 3, derde alinea, eerste streepje, van bijlage VII bij het Statuut, in de versie die van kracht was ten tijde van de voor dit beroep relevante feiten, luidde als volgt:

„Het in de eerste alinea genoemde maximum [dat wil zeggen de maandelijkse maximum toelage voor ieder ten laste van de ambtenaar komend kind dat regelmatig dagonderwijs volgt bij een onderwijsinstelling] wordt verdubbeld voor:

1968

— de ambtenaar wiens standplaats ten minste 50 km verwijderd is van een Europese school of een onderwijsinstelling waar onderricht in zijn taal wordt gegeven op voorwaarde dat het kind metterdaad een onderwijsinstelling op ten minste 50 km afstand van de standplaats bezoekt".

9 Blijkens de tekst van deze bepaling is de verdubbeling van de maximum schooltoelage afhankelijk van de voorwaarde dat de door het kind bezochte onderwijsinstelling ten minste 50 km van de standplaats is verwijderd. De stelling van verzoeker, dat verweerster gehouden zou zijn een verdubbeling van het maximum bedrag toe te kennen in een geval waarin aan de voorwaarde betreffende de afstand niet is voldaan, is onverenigbaar met het doel van de onderhavige bepaling, te weten bij te dragen in de extra kosten die een dergelijke afstand noodzakelijkerwijs voor de ambtenaar meebrengt.

10 Door vast te stellen dat verzoeker niet voldeed aan de voorwaarden om een beroep te kunnen doen op de litigieuze bepaling, heeft de Commissie niet laakbaar gehandeld.

11 Het beroep moet derhalve worden verworpen.

Kosten

12 Ingevolge artikel 69, paragraaf 2, van het Reglement voor de procesvoering
13 moet de in het ongelijk gestelde partij in de kosten worden verwezen. Volgens artikel 70 van het Reglement van de procesvoering blijven echter de kosten van de instellingen ter zake van beroepen van personeelsleden van de Gemeenschappen gemaakt, te hunnen laste.

HET HOF VAN JUSTITIE (Tweede Kamer)

rechtdoende:

1. **Verwerpt het beroep.**

2. **Verstaat dat elk van beide partijen de eigen kosten zal hebben te dragen.**

Mackenzie Stuart Pescatore Touffait

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op eenendertig mei negentienhonderdnegenenzeventig.

De griffier
A. Van Houtte

De president van de Tweede Kamer
A. J. Mackenzie Stuart

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL G. REISCHL VAN 10 MEI 1979 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

In de onderhavige zaak vordert verzoeker van het tot aanstelling bevoegde gezag verdubbeling van het maximum bedrag dat hem maandelijks als schooltoelage wordt toegekend.

Verzoeker is hoofdadministrateur bij de Commissie van de Europese Gemeenschappen te Brussel. Zijn zoon, die in 1970 in Washington DC is geboren, bezocht in het schooljaar 1976/1977 de eerste klas van het basisonderwijs van de Engelse afdeling van de Europese school te Woluwe. De ouders hadden deze afdeling gekozen omdat de moeder Amerikaanse is en het kind dientengevolge in hoofdzaak Engelstalig is.

Toen tijdens dit schooljaar moeilijkheden optraden, onder meer omdat het kind ook problemen had met schrijven, adviseerde de schoolleiding een psychiater te raadplegen en het kind te laten behandelen wegens stoornissen van de fijne motoriek.

1 — Vertaald uit het Duits.